

Dissertatio Medica
De
Inflammatione Conglutinante,

Quam

Cons. Exper. Fac. Med. Aboëns.

Præside

Doct. GABR. ER. HAARTMAN,

Med. Pract. Prof. Reg. & Ord.

Pro summis in Medicina honoribus

Publico examini modeste offert

ULRICUS PRUSS,

Phil. Mag. & Med. Licent.

In Audit. Acad. Maj. die XX. Junii MDCCXCI.

Horis a. & p. merid. solit.

Abœ, Typis Freyckellianis.

4.

*Ponamus veram, & in individuo isto, in quo factum
est experimentum, constantem esse experientiam, quam auctor
quidam proponit, multum tamen temporis requiritur, ut ta-
lis experientia constans vim inductionis, quæ fere sola Medi-
co utilis esse potest, obtineat. HAMBERGERUS in Præfat. ad
Comment. Gerh. van Svieten in Boerh. Aphor.*

Quisquis paullo attentiore animo Summi Numinis, in conservanda imbecilli humani generis salute, benignissimam perpenderit providentiam, non potest non oblatulatus eam non minus admiratione, quam veneratione prosequi. Hancce rem, quamvis satis jucundum esset multulariis ex Praxi Medica sumtis probare documentis, id tamen non minus ab hoc tempore alienum, quam huic occasioni incongruum fore duximus, cum præsentis instituti argumentum eadem exhibeat & pulcherrima & certissima. Res quidem, quas *præter Naturam* adpellarunt veteres Medici, ruinam atque interitum artificiosissimæ corporis humani machinæ non modo minari, sed etiam inducere, omnibus est notissimum; si paucissimas tamen excipias, testatur eadem experientia, earum plerasque in delam secum adducere optimam, incitando nimirum latentem istam vim Naturæ propriam, quam propter salutaris suos effectus *medicatricem* merito nuncupare Doctores consueverunt artis salutaris, ad motus provocandos ipsius machinæ, quibus heterogenea corpori applicata, live humoribus ejusdem inmixta, aut quæcunque aliæ causæ morificæ vel suffocari vel eliminari possint. Hæc Naturæ vis quamvis obscura atque quoad originem indolemque difficilis adeo sit explicatu, ut figmentis potius Poëticis, quam veritatibus Phycis primo obutu adnumeretur; ita tamen ab antiquissimis jam temporibus Medicinæ sese probavit Magistris, ut nullus fere exstiterit celebris ejus Scientiæ Stator, cui non placuerit eam aut nova ornare denominatione, aut nova explicare hypothesi. Qui scilicet ad indolem *impetum facientis* (ἐνεργῆτος) ab Hippocrate toties citati; vel *archai*, Helmontio auctore, conficti;

vel *animæ* Stahlian &c. accuratius paullulum adtenderit, vim istam *medicatricem*, aliis licet significatam nominibus, facile agnoscant necesse est. Quamvis vero cuique est compertum, neminem in explicando hoc argumento metam attigisse, de indole tamen hujus vis haud immerito suspicamur, quod, tam *origine*, quam *agendi modo* atque *sede*, aut una eademque, quamvis aliter modificata sit, aut quam proxime coincidat cum ista a Cel. Blumenbach (a), aliisque recentissimis Auctoribus descripta *vi formativa* (b). Communem namque utraque habet originem ab eo conceptionis momento, quo gelatinosa ista aquula, quæ primum efficit hominis nascentis rudimentum, vitali adflatur spiritu, nullis forsan humani ingenii detegendo viribus, cujus ope actiones corporis tam *vitales*, quam *animales* & *naturales* usque ad ultimum vitæ terminum perennare possint. Si deinde *agendi* quæris *modum*, prope eundem utriusque quoque invenies; etenim *vis formativa* particulas nutritias ab alimentis extractas & in naturam animaleam converfas, vel sicut propria quamvis minus pura dictione *assimilatas* vocant Physiologi, per singularem minutissimorum vasculorum & fibrarum actionem ad sua quæque organa attrahit & ad vitam sustinendam disponit; *medicatrix* vero eorundem qua illa instrumentorum actione particulas heterogeneas causasque morificas aut repellit, aut ita subigit, ut expelli queant, earumque in locum novas restituit analogas, sanitati restituendæ accommodatas. *Sedem* demum istarum virium, in minimis nutritiis ac absorbentibus vasculis tenuissima inter se cohærentibus *cellulosa*, quæ-

---

(a) *Comment. Soc. Scient. Gotting. T. VIII. p. 41. sqq.*

(b) Quod aliquam quoque de hac vi habuerint antiquiores Medici notitiam, ex curioso apparet THOMÆ FIENI Libello *de formatione fetus* (Antverp. 1620), quamvis ille variis veterum, suisque eam obvelaverit figmentis.

quærendam esse, svadent præsertim similes earum mutationes, a mutata *cellulosæ* conditione profectæ; pereunte nempe vi ejusdem tonica, aut nimia accedente laxitate aut rigiditate, mox quoque perit, eodemque ferme gradu tam *vis formativa* quam *medicatrix*; cujus quidem rei & Gangræna fenum a *cellulosæ* nimia rigiditate, & morbi Hydropici ab ejus atonia provenientes, clarum satis exhibent argumentum. Inter innumera fere, quæ omnis ævi experientia hujus *vis medicatricis* effectuum stupendorum nobis exhibuit documenta, pauca certe adeo frequentia occurrunt adeoque distincta, ac Inflammationis phænomena; sive enim internæ, sive externæ ejus spectantur species, in ipsa ista inflammatione medelam sequelarum ejus periculosisimarum facile quisque videt beneficam poluisse naturam. Neque enim istam opinionem eo labelactari, quod causæ morbificæ interdum sæpius commemoratam vim superent, æquus judicet arbiter. Cum autem omiſſa vel tantum obiter nominata coherentia solidarum partium per Inflammationem progenita, cæteri ejusdem effectus multoties apud practicos Auctores sufficienter descripti atque explicati exsint, liceat in illo primo nominato hac inprimis occasione exponendo aliquantisper commorari. Tibi autem B. L. hæc nostra juvenilia conamina ea exhibemus mente, ut, quod humanissime rogamus, amice ea excipias, atque tamquam rudimenta tantum utilis doctrinæ consideres, quam exercitationes alii pleniorique eruditionis apparatu instructi uberius olim explicabunt.

§. I.

Inflammationis vox, ab ignis effectū sumpta appellatione; toties satisque adeo enodata in omnibus fere Chirurgicis ac Medicis ejus argumenti occurrit libris, ut definitionem ejus multis explicare verbis non minus supervacaneum foret,

quam a præsentis Dissertationis scopo alienum. Neque enim aut Medicinæ aut Chirurgiæ Tironem ignarum esse decet, eam corporis partem inflammari, quæ præter naturam calet, rubet, tumet, tenditur, dolet, interdumque molesta quadam pulsatione intus quasi pertunditur (a). Causam autem ejus proximam atque decursum morbi, nec non symptomatum originem atque effectum paullo uberius exponere, ipsius jubet instanti ratio.

Quam obscura atque recondita lateat vera Inflammationis proxima causa exinde facile posse intelligi, cum Ill. Burfiero de Kanisfeld (b) merito existimamus, quod fere de nulla re apud Medicos Auctores tam multa inveniantur dissensionum exempla, quam de hoc ipso argumento. Cum itaque hæc omnia adducere neque hac occasione nobis conveniat, neque hujus opellæ limites permittant, liceat ex ista hypotheseum turba eam eligere, quæ & exercitatisimis Medicorum testimoniis & phænomenis ipsius Inflammationis optime congruere nobis videtur. Qui pleniorē illius rei desiderant cognitionem, adeant Ill. jam nominatum Auctorem, qui eam tanta explicavit perspicuitate atque concinnitate, ut non minus oblectamenti, quam utilitatis suis præbeat lectoribus. Quandoquidem igitur partes animalium solidæ, quamdiu ea vivant, vi quadam peculiari præditæ sunt, propter discrepantiam ab aliis corporum inorganicorum viribus, *vitali* merito nuncupanda, qua omnium & vaforum & fibrarum motus fiunt apti & ad conservandam ipsam

---

(a) In partibus internis ea symptomata non nisi post mortem esse querenda, quæ visu detegantur, ex ipsa rei natura patet; qui autem ab observatoribus recensentur casus inflammationum, absque dictis symptomatibus occurrentium, ad spurios esse referendos, sanior jubet Pathologia; quod ideo observari oportet, quia de genuinis tantum heic erit sermo.

(b) *Institut. Med. Pract. Vol. 1. p. 3.*

ipsam vitam necessarij; haud ægre intelligitur, eam ipsam vim, tam in universo corpore, quam in partibus ejus solitariis, & vel in diversis functionum instrumentis, vel in singulari quodam vasorum systemate, posse & augeri, accedente nimirum stimulo, & minui, oborta aut nimia rigiditate, aut nimia laxitate. Quod si ita accidit, ut necessarium illud pereat æquipondium virium machinæ animalis, quod ad sanitatem tuendam quam maxime esse necessarium sumus persuasi (c), variae inde profluunt functionum hujus machinæ turbæ, eo magis tumultuariæ, quo citius intensiusque prævaleat alicujus instrumenti *vis vitalis*, habito ad suum *Antagonistam* respectu. Quandoquidem ideo non modo ex antiquioris, sed etiam præsertim recentioris ævi constat observationibus, præter modum augeri in parte inflammata systematis imprimis arteriosi motum actionemque, eoque ipso tempore vasorum absorbentium quiescere atque quasi suffocari negotia; (cui opinioni, a medendi methodo semper & ubique in hisce morbis commendata, magnum quoque accessit robur); merito conclusimus, causam Inflammationis proximam, quantum eam humana concipere licet mente, consistere in perseverante incitamento præternaturali *vis vitalis* systematis arterioli, absorbentia vasa pariter nimis constringente, eorumque actionem ea ratione infringente (d). Unde liquet, quod etiam experientia comprobatur, neque vim arteriarum auctam, neque sublatam vasorum lymphaticorum absorptionem, solas efficere posse Inflammationem.

Ex-

(c) Similem Antagonismum in Oeconomia animali assumit Celeb. METZGERUS in *Adversf. Medd. N. III. p. I.*

(d) Cel. GORTERIUM (*Chirurg. Repurg. Lib. III. Cap. 3.*) nobis quoque assentiri percepimus, motum vitalem auctum causam esse inflammationis, quamvis præcise non designaverit, in quibusnam organis ista contingeret mutatio.

Excitatur autem *vis* ista *vitalis* quocumque stimuli genere, si-
ve mechanicus sit, siue physicus, siue etiam moralis (e),
effectu quamvis diverso, pro diverso robore, agendi modo,
atque varia ejus perseverantia. Causam validiorem videli-
cet effectum præstare majorem, per se patet. At quam effi-
cax quoque modus agendi esse possit ad producendos diver-
sos effectus, ex eo colligitur, quod, ut docent Physici, uno
eodemque premente pondere, corpora eo majorem, ceteris
paribus pati tensionem, quo pauciora sint puncta ejus tangentia,
quodque eo fortius eadem resistent, quo latius quasi diffusum
illud fuerit. Ultimum vero probatur notissimo exemplo aci-
culæ corpori infixæ, quæ imitata vi ista arteriolarum partis
affectæ *vitali*, inflammationem excitat perquam dolorificam,
si diu in corpore hæreat, illa autem cito extracta illico
cessaturam. Eandem quoque ob rationem solæ causæ mora-
les rarius, ut testatur experientia, inflammationes progri-
gnunt, utpote quæ & repente & tumultuose nimis corpus ad-
oriuntur. Patet jam ex his, nostram cum opinionibus Cell.
Virorum Magenii, Bellii, Culleni, Richter, Burseri cet.
in eo convenire, quod supponamus stimulum ad excitandam
inflammationem esse necessarium, adeo autem vehementem
atque persistentem, ut majore vi & motu citatiore pro-
pullent arteriæ sanguinem in vasa minutissima, quam ut ne-
que a vasculis venosis recipi pars ejus rubra, neque a lym-
phaticis jam nimis constrictis absorberi possit pars ejusdem
lymphatica serosaque, atque ad massam humorum revehi (f).
De natura enim stimulorum id moneri oportet, non omnes
cor-

(e) Pestimas Phrenitides post affectus animi vehementiores
obortas fuisse, monent Pathologi, alia ut taceamus e-
xempla.

(f) Cel. Bell in libro *de Ulceribus* (*a Treatise on the
Theory and Management of Ulcers* p. 25. causam qui-

corporis fibras a quocunque stimuli genere æque irritari, sed relatione facta ad rationem stimuli indolemque partis affectæ. Nam si linguam quoque, ærem atmosphæricum, & forsan succum nerveum excipias quorum, magni crediderunt Viri primum excitare cordis irritabilitatem, alterum pulmones, hunc autem carnem musculosam vellicare, (quam quidem hypothefin multis putamus laborare difficultatibus); multa tamen alia stimulorum deprehenduntur genera, quæ diversas partes vario mutant modo; sic e. gr. mercurius dulcis, parva propinatus dosi, vasa lymphatica modico affligit irritamento, in multis morbis perquam utili, quamvis & arterias & fibras musculares fere intactas relinquat, majore autem exhibitus dosi vasorum absorbentium oscula adeo constringit, ut omnis eorum actio tollatur, vasa vero sanguifera & musculosam carnem vehementer movet. At neque hic omittere licet mechanicos stimulos, etenim acutissima phlebotoma, quæ cutem, subjacentem cellulofam atque parietem venæ incisæ levissimo tantum Inflammationis gradu, si subjacentem simul attigerit aponeurosin, acutissimam excitat dolorem, cui sese mox adjungit gravis Inflammatio, resolutione haud facile finitura (g). Prout igitur hic stimulus vel universum

B

vel

---

dem proximam Inflammationis ab aucta sola actione vasorum derivavit; cum autem nobis ex multis constitutis phænomenis, æquabilem omnium vasorum tam arteriarum quam venarum & Lymphaticorum actionem auctam, citatiorem tantum humorum efficere motum, minime vero Inflammationem, non potuimus non causam hujus vitii in turbato quærere æquipondio virium, quibus per diversa vasorum genera propelluntur humores.

(g) Et hoc pervasis exemplo, & aliis ejusdem generis scilicet Inflammationum in partibus ex mera contextis *cellulosa*, ideoque irritabilitate privatis, absconum nobis

vel partis cujusdam singularis arteriosum afficit systema, necessario sequitur Inflammatio aut universalis aut particularis, & vel vehemens, si majore egerit vi aut peculiari irritationis modo, vel levior, si mitior fuerit causa. Hinc quoque singula, quæ in Inflammationibus contingunt, sive phenomena, sive effectus facilius posse explicari putamus, quam ex ulla alia hypothese, sive veterum, sive recentiorum Aactorum nominibus ornata.

§. II.

Exposita igitur jam, qualis nobis visa fuit, Inflammationis natura, sequitur ut paucis quoque causas ejus perpendamus remotas, quæ conjunctis quasi id agunt viribus, ut præternaturalis excitetur vis vitalis in arterioso & suffocetur quasi in absorbente vasorum systemate. Accidit autem haud raro, quod aliis quoque morbis commune est, ut corpora haud peculiariter prædisposita, accedentibus tantum causis occasionalibus gravioribus & magis repentinis hunc concipiant morbum. Verum multo tamen vehementior atque periculolior ea erit Inflammatio, quæ, superveniente æque gravi causa occasionali, corpus adoritur diathesi Inflammatoria antea correptum. Observari autem oportet, eandem rem modo velut prædisponentem

---

fuit visum, vim istam irritabilem, in omnibus Inflammationibus, ut morbose auctam præsumere, quamvis ejus sententiæ auctores plerique secuti fuerint Pathologi; quæ obrem aliunde quærendum esse acceleratum vasorum capillarium motum putavimus, nimirum ab aucta vi eorum vitali, cujus quidem exilentiam atque principem fere ad dirigendam œconomiam animaleam potentiam, multis comprobata phenomenon, tamquam indubiam haud immerito assumimus.

tem, modo ut occasionalem agere caussam, prout nimirum eadem aut lente aut repente oborta fuerit. Quæ igitur res *non naturales vim tonicam cellulose* atque *vitam* systematis nervoli augent, ad *προηγμένας* hujus morbi causas merito numerantur. Huc itaque pertinent aër frigidus & siccus, cibus polychylus & eupeptus, potus spirituosus, exercitatio corporis vehemens, excretiones solitiæ retentiæ, imprimis sanguinæ, nec non affectus animi turbulentiores. Quæ si in temperamento sanguineo atque ætate aut juvenili aut virili, humoribus plethoricis & sanguinem ut dicunt phlogisticum, parte concretibili & forsitan Inflammabili quoque abundantem induxerint, in solidisque partibus vim tonicam, irritabilem ac sensitivam auxerint, corpora ad morbos Inflammatorios reddunt quam maxime proclivia, causæ intercurfu *προκαταγρήσας* repente erupturos. Occasionem autem huic morbo suppeditant, quæcunque stimuli induant naturam, suntque vel universalia vel particularia. Illius quidem generis sunt, æstuanti corpori frigidus subito admissus aër, & ingestus potus, vel etiam frigida adhibita lavatio, cursus, saltatio vel alia corporis exercitatio immodica, liquorum fermentatorum & rerum calefacientium abusus inassuetus, consuetæ evacuationes imprimis sanguinæ subito interceptæ, venti æquilonares calidiorem succedentes tempestatem, miasmata, venena, medicamenta acia inconsulto & ultra modum sumpta, dolores protracti. Posterius autem genus ea omnia continet, quæ aut mechanice sive dilacerando, sive distendendo, aut vi quadam physica obscuriore partes corporis irritant singulares. Illo pertinent tumores ligaturæ, contusiones, fracturæ, luxationes, vulnerationes, puncturæ, exostoses, caries; huc autem acia sive applicata, sive absorpta, sive etiam intus comparata ustiones, frigus vehemens.

§. III.

De sede Inflammationis peculiari, multa vobis non opus est differere, cum ex jam explicata ejus natura facile liqueat, nos aliam non admittere, quam quæ obvia est in arterioso systemate. Quas igitur, sub nomine *venosæ & lymphaticæ*, quidam auctores proposuerunt Inflammationis species, aut tamquam spurias, aut pro meris figmentis putamus esse considerandas, cui opinioni sagacissimus quoque favet Burseri (a). In genere autem hic morbus, ut multi alii, tam internas quam externas opprimere potest partes; quod utrumque, a causis non modo intus, sed etiam foris incidentibus, contingere, quotidiana testatur experientia. Quoniam vero ceteroquin diversas inter corporis partes, tam profundius sitas, quam superficiales, maxima, quoad indolem naturamque, interest differentia; scire jam juvat, nullam licet ab hoc morbo esse liberam (b), siquidem nulla sit, quæ structura caret vasculosa, eas tamen maxime esse Inflammationibus obnoxias, quarum fabrica, aut congestiones humorum, aut stimulos facilius admittit. Ex quibus nullo quidem negotio prævidere licet, quod experientia quoque confirmat, laxiores vel quarum compagem, quoad maximam molem, laxior constituit *cellulosa*, sensilioresque ex confertissimis scilicet fibrillis nerveis contextas partes, omnium frequentissime Inflammationibus corripi. At sequitur ex his quoque, vehementiam variam, effectusque esse dispares, æquali quamvis agente causa, si vel sensu acutiore, vel obtusiore, prædita, & vel magis elastica tensaque, vel laxiora, Inflammatio occupaverit loca. Quod autem hac occasione permultum interest scire, paucis præmonēbimus, In-

---

(a) L. c. p. 42 ad 51.

(b) *Barbavii Aphor.* §. 373 & *van Swiet. Comment.* T. 1, p. 630.

Inflammationes videlicet ratione sedis variare, prout vel in locis contiguis, vel in partibus superficie contingentibus vel in membris vulneratis excitentur; cujus vero discrepantiæ effectus, alio loco, ulterius erint explicati.

§. IV.

Decursum atque symptomatum ordinem jam descripturi, id, ex commentariis præclarissimorum Auctorum, monitum velimus, eum nonnihil esse mutabilem pro ratione ætatis, temperamenti, constitutionis epidemicæ, cet. ita ut quod in uno casu effectus, in alio causa sit, & sic porro; quamobrem maxime consveta tantum, atque a causa efficiente proxime provenientia, exponere jam lubet phænomena, utpote que ad rem nostram apprime pertineant. Ab initio igitur, triplici inprimis symptomatum serie, stipari solet plerumque Inflammatio, a stimuli proximo effectu, prodeunte. Una, quæ ab aucta arteriolarum vi vitali, citatioreque sanguinis per eas motu pendet, *Tensio* (a). Altera quæ a vellicatis per stimulum tensionemque partis irritatæ nervulis, emanat *Dolor*. Tertia autem, quæ teste Ill. Mascagnio (b), stimulum proxime sequitur intenlius agentem, *labefactata* nempe, per nimiam irri-
ro
B 3

(a) Tensionem ab aucta vi vitali procreari confirmant observationes Clinicorum, qui a tensione arteriæ sub digito pullantis, ad auctam vim cordis tuto concludere solent.

(b) *Vasorum Lymphaticorum Historia & Ichmiographia* p. 24.

(c) Indultriæ debemus HUNTERI, MONROI, CRUICKSCHANKII, cet. & consumatissimo MASCAGNII operi, quod per mutatam actionem systematis lymphatici, multas abstrusas atque

ro⁷mox subfequuntur fymptomata fecundaria, eorumque primum *Tumor*, pluribus ad eum producendum jam confpirantibus caufis. Etenim urgente nimis vi fystematis arteriofi vitali, fanguinem rubrum canaliculi venofi, tanta copia recipere nequeunt, quanta per citatiorem aſſertur motum, ita ut non modo vafcula pellucida, fed ipſas quoque *celluloſæ* interdum areolas (*d*) intrare cogatur, quæ ideo turgent craſſiori materia jam diſtentæ. Sed præter eam alia quoque ſubelt ratio tumoris, abſorptio nempe impedita, tam propter nimiam vaſorum lymphaticorum a ſtimulo obortam conſtrictionem quam ob plethoram localem (*e*), a mox dicta cauſſa protinus oriundam. Hac enim via clauſa, halitus ille tenuiſſimus qui ſano in ſtatu, tam ex parietibus cavitatum, quam in *Celluloſæ* ſpatiis, exſudare ſolet, per abſorbentia vaſa in ſanguinem

---

abconditas in morborum hiſtoria explicare liceat accidentias; inter quas merito cenſentur phænomena Inflammationis utpote quæ ægre admodum intelligi putamus, niſi mutuata ex hac Phyſiologiæ parte interpretatione.

(*d*) Inde vera illa oritur humorum a Pathologiſ dicta *infiltratio*, peſſimus fere Inflammationis in partibus inprimis nobilioribus comes, ut funeſtiſſimo Peripneumonix per *transſudationem* exemplo, Ill. confirmarit Hallerus *opuſc. Patbol.* p. 28. 29.

(*e*) Quam reciproca fit proportio inter actionem ſystematis abſorbentis atque plethoram vaſorum ſanguiferorum primus forſan accurate adnotavit Cel. ELIZARD in *obſervationibus Phyſiologicis de abſorbentium vaſorum ſyſtemate* Cel. WRISBERGIO commiſſis (de quibus cfr. *Gotting. anz. für.* 1787. 1ſte B. p. 889. ſqq.) Quod vero confirmatum quoque a Cel. ACREL. in *Diſſ. Upſaliæ habita de nutrimento corporis ſuperfluo ut vera Artbritidis cauſſa* p. 8 & 9,prehendimus.

nem denuo rediturus, non modo majore jam accumulatur copia, sed etiam tenacioribus commiscetur particulis, tumori producendo maxime idoneis (f). Attamen aliam atque aliam exhalationis illius Inflammatoriæ esse rationem observatum est. Nam Inflammari quoque possunt partes *infiltrationibus* istiusmodi minime fere obnoxie (g). In locis rursus membranosis, quales sunt parietes cavitatum superficiesque viscerum, quando hic evenit morbus, aliqua quidem humorum pars in minimos *cellulose* loculos *emergit*, maxima vero per invisibiles porulos penetrat, & concrescibilis roris instar, osculis eorum agglutinatur, membranasque format præternaturales, ad viscera Inflammata haud raro obvias (h). Hæc eadem fere ratio est Inflammationis, vulneribus vel ut ajunt *solutionibus continui* supervenientis; sanguinis enim profusione cohibita, eadem exstillat materia concrescibilis, conglutinationi eorum aptissima. Sed in tela adiposa maxime consveta & uberrima occurrit infiltratio protinus suppuratione. Huic ipsi sanguinis rubri, in valculis pellucidis & spatiosis *cellulosa*, congestionem, *Ruborem* necessario subsequi, multis inutile foret probare argumentis, cum id evidentissime confirmet & Ophthalmiæ & Abscessuum notissima exempla. Multo autem difficilior *Caloris aucti* causa est explicatu. Nam si vel antiquorum Medicorum amplectaremur sententiam, qui frictionem, a motu vehementiori densioris sanguinis, per vasa validius reagentia, auctam accularunt, haud levia videbimus obijci pos-

---

(f) Confirmat hoc Ill. BURSIERI (l. c. p. 25.) cognita observatione membranarum magna Inflammatione mox correptarum; constat enim eas postea plerumque crassiores, duriores, plenioresque aliquamdiu remanere, turgentibus nempe adhuc *cellularis* telæ areolis.

(g) RICHTER *Anfangs gr. der Wund arzneeyk*, I B. Cap. I. p. 7.

(h) Bursieri l. c. p. 25.

posse argumenta. Nam in mollissima foemina tenuissimo praedita sanguine, quamvis minima certe erit humorum ad parietes canalium frictio, levisimus tamen interdum animi affectus, vehementem satis excitat caloris gradum. Sic & febre putrida decumbentes miseri, sanguine licet liquidissimo referti, dissolutisque fere canalibus, vehementissimo plerumque torquentur ardore. Sed neque per nuperiorum varia pericula omnes remotae sunt in hac dubia quaestione difficultates. Sive enim Cell. Quesnæi (*i*), Bellii (*k*) Bursleri (*l*) cet. examina-veris opiniones, sive acutissimam Craufordi (*m*) hypothesein, multa adhuc dubia atque obscura invenies. Eadem fere ratio est Theoriae Cel. Rigby (*n*), qui, si quis alius, optime in difficillimo argumento petraendo versatus est. Neque hoc mirum, cum & vera indoles caloris & proxima causa ipsis quoque Physicis adhuc sit recondita obscuraque.

At *Dolor* quidem supra memoratus, modo causa tensionis, modo effectus est, quippe qui Inflammationem haud rarius praecedet excitetque, quam subsequatur. Illud scilicet tum accidit, quando funiculus quidam nerveus directe ita lacescitur, ut per consensum totum fere afficiatur nervosum systema,
ori-

(*i*) *Traité des fièvres T. I. Chap. 3. art. I. p. 112.*

(*k*) L. c. p. 28 29.

(*l*) L. c. p. 26.

(*m*) *Essays on the animal heat and the Inflammation of combustibles bodies.*

(*n*) *An Essay on the Theory of the production of animal heat, and on its application in the treatment of cutaneous eruptions, inflammations and some other Diseases*
London 1785.

originem Inflammationi protinus subministraturum. Hoc vero eo in casu locum habet, dum ab aucto motu arteriolarum, atque hinc excitata collisione & attritu vellicantur fibrillæ nervæ, donec accedente simul tumore Inflammatorio eæ & tendantur & quasi distrahantur ulterius. Utriusque casus optimum nobis exhibet extractio Cataractæ exemplum; nam fere nullum, provide peracta operatione, percipit æger dolorem, quam nihilominus propter vim stimuli Inflammatio sequitur quam levisima: sed vel rudius agitato oculo, vel læso sub operatione ramulo quodam neuralorum ciliarium, acutissimus mox oritur doloris sensus, cui sese paullo post adjungit vehementissimus Inflammationis gradus.

Hic porro stimulus, si vel corpus affixerit diathesti valde phlogistica affectum, vel partes lacefferit, aut sensu acutiore præditas, aut cum aliis graviter consentientes, vel ipse, aut diu nimis perseveraverit, aut vehementius egerit, novum secum adducit symptoma, febrem nempe ut ajunt symptomaticam; quæ febrium more, multis novis stipatur functionum turbis, eo plerumque gravioribus, quo gravior illa fuerit. Huc pertinent pulsus celer & durus, lingua arida albidaque, cutis sicca, sitis vehemens, urina rubra, alvus stipata, respiratio frequens & difficilis. Præterea congestiones prædictæ humorum in parte Inflammata modum tenent istius febris, ita ut, quo major ea fuerit, eo quoque majore vi, humores in locum Inflammatum propelluntur, stimuli efficaciam haud leviter aucturi, unde pessimas infiltrationes, ipsamque gangrænam mortiferam oriri, & facile intelligitur & quotidiana probatur experientia. His forsân perducti phænomenis celebres extiterunt auctores, qui statuerunt, febrem vis medicatricis ope accensam Inflammationem semper præcedere, ejusque causâ insessere; inter quos Cl. imprimis Moore (o) nominari meretur. Quod vero tanto ægrius

C

qui-

(o) *Dissert. on the Process of Nature in the filling up of cavities, &c.* by JONES MOORE. London 1789. pag. II.

quidem ei concedimus, quanto magis est perspicuum ac manifestum, non modo multa occurrere Inflammationum exempla absque ulla febre prægressa, sed etiam earum causas per consensum tantum statum procreare febrilem, sicut innumeris a Chirurgia imprimis desumptis nullo negotio probari posset documentis. Quamobrem non potuimus non iis assentiri Cel. Viris, qui febrem quidem statuunt interdum primitivam Inflammationibus associari, cujus evidentissimum in Pleuritide & Peripneumonia habemus exemplum, interdum autem symptomaticam iis supervenire, qualis iis plerumque qui externis laborant Inflammationibus, familiaris esse solet.

Supereft adhuc, ut de Symptomate in febribus præsertim Inflammatoriis frequenter obvio, crusta puta sanguinis Inflammatoria, paucissima proferamus monita. At omnia, quæ hac de re vulgo apud Pathologos allata exstant, recensere hac occasione neque juvat, neque prodest, utpote quæ ad præsens explicandum argumentum non multum conferunt. Magnopere vero nobis interest scire, quænam sint sanguinis partes, quæ materiem huicce præbent crustæ. Cum igitur pars sanguinis lymphatica, ut ab experimentis Cel. Ruylchii evidenter patet, in sanguine quoque sanissimo ex vena detracto, singularem prorsus habeat ad concrescendum proclivitatem; cumque præterea in sanguine hominum, vera diathesi phlogistica aliis detegenda signis, laborantium, magna concrescibilis partis sese prodatur copia: haud immerito iis assentimur, qui crustæ Inflammatoriæ, in lymphatica sanguinis parte præter modum aucta, quæsi verunt & originem & rationem. Minime quidem ignoramus, Celebres extitisse Auctores, principemque inter eos Cel. Hewsonium (p), qui istam sanguinis partem in morbis Inflammatoriis multo fluidiorem esse statuerint. Sed præterquam quod omnium fere Practicorum obstat experientiæ, quo-

---

(p) WILLIAM HEWSON vom Blute &c. Nurnberg 1780.

quominus sanguis Inflammatorius tamquam dissolutus respiciatur; Viri quoque summæ in rebus medicis perspicaciæ, quos inter Ill. Hallerum nominasse sufficiat, cujus auctoritatem plurimi omnes omni fecerunt jure, coagulabilem sanguinis partem præter modum abundantem, non modo veram ejus efficere diathesin phlogisticam (q), sed etiam polypolis in vivo quoque homine natis concretionibus, tenacibusque crustis, quæ vel pulmones Phlogisticorum haud raro infarciunt, vel superficiem viscerum Inflammatorum obducunt (r), præbere fundamentum, perhibuerunt. Quibus demum addere liceat, sanguinem, ope veneni Viperarum, ut ex Cel. Fel. Fontanæ (s) apparet experimentis, non modo coagulari, sed etiam hisce novis refertum particulis, Inflammationes in partibus adjacentibus, visceribus scilicet & musculis procreare genuinas. Huic ipsi coagulabili sanguinis parti tam glutinationem vulnerrum, quam regenerationem carniū esse adscribendam, variis infra probare conabimur argumentis.

§. V.

De exitu Inflammationis, antiquiores Medici (a) non magnopere quidem disenserunt, quippe qui quadruplicem eum plerumque esse perhibuerint, *Resolutionem* nempe, *Suppurationem*, *Scirrbum* & *Gangrænam*; quibus inter recentiores quoque Cell. Bell (b) & Burlieri (c) sunt adscripti.

C 2

fol.

(q) ALB. HALLERI *De partium corporis humani fabrica & functionibus* Op. 50. annor. T. III. p. 220.

(r) L. c. p. 224.

(s) *Treatise on the Venom of the viper &c. translated by* J. SKINNER London 1787. T. I. p. 315. & seq.

(a) Cfr. VAN SVIETEN l. c. p. 652. seq.

(b) L. c. p. 19.

(c) L. c. p. 59.

solvi dicitur Inflammatio, quando sensim imminuta vi arterio-
larum vitali, vasa venosa tam rubra quam lymphatica pristi-
num recuperant robur, inque debitam suam restituntur actio-
nem, ita ut humores congesti per utramque viam in massam
fangvinis redire possint, nulla in parte affecta supersite labe.
Suppuratio ex eorum sententia sequitur, cum propter per-
tinacem nimis humorum stagnationem accedentemque ca-
lorem intensiorem, genus quoddam fermentationis sive
concoctionis oritur, qua humor stagnans in novam con-
vertitur materiam, reliquis animalium humoribus valde
dislimilem; quæ tamen sententia nuperrimo Cel. Brugmanni
(d) examine haud leviter esse fracta videtur, quippe qui e-
videntibus satis probavit rationibus, Puogeniam consistere in
eculiari vasorum actione, qua singularis in ipsis vasis pro-
genita peragitur secretio humoris homogenei, per oscula
illorum in spaciola *Cellulosæ* cavitatatesve corporis evacuan-
di. *Scirrbus* autem, qui sæpius obstructionis quam Inflam-
mationis est effectus, ut jure adnotarunt Cell. Cullen (e) &
Bell (f), tum contingere pronuntiatur, quando humores in-
teriores crasioresque in vasa minima partium præsertim glandu-
losarum ita impingantur, ut nec resolvi nec suppurare
queant, sed glutinis instar concreseunt indureseuntque sedatis
sensim symptomatibus Inflammatoriis. In *Gangrænam* demum
abit Inflammatio, dum aucto magis magisque stimulo omnes
perdunt tam arteriæ quam venæ vim vitalem, ita ut ipsa
omnino emoriatur pars affecta. Recentioribus autem quibus-
dam

(d) *Diff. de Puogenia, seu mediis, quibus natura utitur in
generando pure* (Lugd. Bat. 1787.) Quæ præterea va-
rias de hac quæstione opiniones continet.

(e) *Anfangs gründe der Practischen Arzneykunst* (nach der
4. ten Engl. Ausgabe überf. Leipzig 1789, p. 322.)

(f) L. c. p. 21.

dam minus accurata hæc visa fuit divisio; quamobrem pro vario, quod sibi finxerunt, fundamento, diversas hujus rei proposuerunt explicationes. Cl. Held (*g*), cui Cel. quoque assentitur Quarin (*b*), bina hisce addidit exitus Inflammationum genera, nimirum *evacuationem criticam & metastasin*, quorum tamen utrumque morbi secum adfert resolutionem. Cel. Cullen (*i*) præter supra nominatos effectus, tamquam peculiare Inflammationis exitus consideravit & sanguinis in spatiosa *tele cellularis* effusionem, (quod vitium in pectoris imprimis Inflammationibus funestissimum est, utpote quod respirationem protinus suffocet), & feri sub epidermide extravasationem, post frigus vehemens, ambulationes & epileptica cui applicata, obortam, & materię demum exhalantis in superficie partium membranarum concretiones præternaturales ab Inflammatione genitas. Cel. rursus Hunter (*k*) tria tantum constituit Inflammationum genera, ab effectu scilicet lunæ distinctione, *Adhesivæ* nempe, *Suppurativæ*, & *Ulcerativæ*, quem quoque sequitur supra citatus Cl. Moore (*l*). Optime vero ut opinamur, Ill. tradidit Richter (*m*), exitum hujus morbi fieri, vel resolutione, vel alio superveniente morbo, vel ipsa morte, id quod nemo non facile largietur, utrumque diversa fieri ratione, sic e. gr. sanitas, ut ejus unice recenseamus exemplum,

C 3

aut

(*g*) *Diss. inaug. med. de tempestivo Cort. Peruv. usu in febrib. Inflamm. Gotting. 1775.*

(*b*) *De curandis febribus & Inflammat p. 194.*

(*i*) L. c. p. 322.

(*k*) *A Treatise on the venereal Disease, London, 1786. p. 6.*

(*l*) L. c. p. 13.

(*m*) L. c. p. 13.

aut benigna resolutione, aut critica evacuatione, aut suppuratione, aut metastasi, aut glutinatione &c. recuperari potest. E natura autem Inflammationis supra breviter exposita, neque multo neque difficili negotio, sequi putamus, effectum quidem ejus genere differre, prout diversa fuerit actio valorum, ab aucta eorum vi vitali, excitata. Quo igitur posito fundamento, haud arduum nobis videtur, diversas istas de exitu atque effectu Inflammationis conciliare opiniones. Brevitatis autem causa sufficiat, de Inflammatione tantum conglutinante, quam Adhælivam Cel. appellavit Hunter, adnotasse, quod ea interdum sanitatem hominibus polliceatur, interdum novas molestias; illud quidem, quando aut vulnera sunt glutinanda, aut partes excisæ denuo regenerandæ, hoc vero, dum morbosæ fiunt concrectiones inter partes sano in statu distinctas, quales inter Pleuram & Pulmonum superficiem frequentissime pectoris sublequantur Inflammationibus.

§. VI.

Inter phænomena Oeconomix animalis, tam antiquioribus, quam recentioribus Medicis notissima, omni quidem jure censeri potest vulnerum glutinatio; quæ scilicet & solius Naturæ benefica ope sæpissime omni contigit ævo, neque unquam rara esse potuit apud belligeras omnium temporum gentes. Attamen vera, quæ illos latuit, ejus causa indolesque, nostro primum ævo, cœpta est aliquatenus patefieri. Non quasi antiquiores quidem Medici, moderatæ Inflammationis, ad vulnera sananda, plane ignorassent necessitatem; nam de notis vulnerum ipse dixit Celsus (a) "*nimis intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosissimum est; illud indicium est magnæ Inflammationis: hoc emortui corporis.*" Sed quia nemo eam Naturæ operationem, tanquam pro.

(a) *De Medicina Lib. V. Cap. 26. p. 295. (Ed. Krausii).*

proximum Inflammationis effectum consideraverit, antequam Cel. Hunter (*b*), primus, ut opinamur, indolem Inflammationis descripturus, triplicem, a peculiari per eam excitata actione vasorum minimorum, derivaverit effectum, *concretionem* nempe *partium*, *suppurationem* & *ulcerationem*, at ita quidem, ut illas, ab arteriolarum, hanc autem, ab absorbentium vasorum aucta actione progigni adnotaret. Olim namque crediderunt vulnere, (nam de iis mentio inprimis facta fuit,) glutinationem sublata Inflammatione fieri, per elongationem vasorum in vulnere hiantium, eorumque mutuam concretionem, ita ut arteriæ arteriis, venæ venis, nervi nervis directas inirent anastomoses (*c*); quod tamen neque experientie, neque novissimis Anatomicorum convenire experimentis, facili negotio quisque sibi potest persuadere.

§. VII.

Nobis igitur ea Inflammationis species dicitur *Conglutinans*, cujus ope, non modo singularis nascitur materię cujusdam plasticę secretio, sed etjam vis intenditur *formativa*, qua particule, solidam corporis constituentes compagem, in sanguine humoribusque antea contentę, organicam dispositionem & vitam adipisci queant. Facile autem, ex supra exposita Inflammationis natura, colligi potest, functionem vasorum arteriosorum in hoc negotio esse præcipuam. Ex cognita tamen jam natura vasorum lymphaticorum, primum præterea est concludere, salutiferam quoque eorum conditionem, glutinationi rite peragendę, haud minime esse adminiculo. Hoc autem in eo consistere videtur, quod per moderatam vasorum absorbentium actionem, ex massa ista extravasata, te-

---

(*b*) L. c.

(*c*) Cfr. VAN SVIETEN *Comment. T. I. p. 231.*

tenuissimæ inutilesque reorbeantur particulæ, ne justa desit ad glutinationem destinati humoris consistentia & qualitas. Si enim, quod debilissimis interdum accidit corporibus, aut nimis longvida sit systematis arteriosi actio, aut propter peculiarem vasorum lymphaticorum stimulum, præter modum augeatur absorptio, materia ista plastica, ita vel prava peccat qualitate, vel imminuta nimis quantitate, ut nullam admittere possit organisationem, sed & mora & singulari corruptela depravata, occasionem exhibet Ulceri protinus jam oriundo. Sive quod pejus est, adeo vehemens sit Inflammatio, ut omnis aboleatur systematis absorbentis actio, omnisque simul pereat secretio per oscula vasorum jam nimis constrictorum, donec ultimus pereat humorum motus, & pars affecta mortifera demum corripitur Gangræna.

Ex jam dictis facile quoque liquet, impossibilem nobis videri, aut vulnere, aut aliarum partium morbose separatarum sanationem, absque prægressa Inflammatione Conglutinante; quod quidem per plurimos facile esset probare documentis, nisi occasionis habita ratione, in duplici tantum proferendo subsistere liberet. Primum nobis exhibent magni illi abscessus qui aut sponte, aut per metastasin orti, ampla occupare solent spatia, omnem fere in illis locis exedentes *cellulosam* adipemque. In his vero, evacuato jam pure congelito, sublataque omni Inflammatione, parietes tamen abscessus minime ante coalescunt, quam salutifera per irritationem fetacei, in hoc casu utilissimi remedii, aliunde stimulum aptum, excitata fuerit Inflammatio. Alterum nobis præbet maligna vulnere contusorum indoles; quæ scilicet difficillime ideo sanantur, quia propter contusionis validam efficaciam, omni tere perditam *vitali*, lente admodum in iis procedat Inflammatio, donec aut propter doloris magnitudinem, aut affecto alias systemate nervoso, per consensum febris excitetur acutior, vim illam vitalem exhaustam denuo innovatura. Cujus porro vehementio-

fiori actione aut pessima promovetur suppuratio aut funestissima procreatur Gangæna. Qui vero fatalis præverti haud raro potest eventus, si iusto tempore, aut incisionibus, aut setaceis, debita agatur Inflammatio in parte affecta. Neque vero hiæc jure objici posse putaverimus, vulnorum consolidationem etiam absque Inflammationis sensu, non modo esse possibilem, sed etiam revera sæpe fieri; qui enim hæc pacato examinaverit animo, iustaque attentione, æquus certe dabit, ne vel minimam vulnerationem exillere sine subsequente Inflammatione, saltim leviori.

§. VIII.

Ex iis, quæ jam de Inflammatione in genere, & de hac Conglutinante in specie, dicta sunt, utique elucet, triplex imprimis esse Conglutinationis genus; unum, quod post solutiones, ut ajunt, continui oritur; alterum, quod membranas seu superficies viscerum Inflammatas conjungit; tertiumque, quod membra ulcerata in contactu incaute posita inter se coalescunt. Illius autem duplicem admittere licet rationem; glutinantur enim partes quoad cohæsionem solutæ, aut directe, aut prægressa suppuratione. Illud quidem optime succedit in vulneribus incisus minus profundis, difficilior autem in confusis ac punctis. Hoc autem gravioribus, sive ab externa violentia sive ab internis causis, illatis læsionibus commune est fatum. Neque defunt exempla læsionum, quæ utraque sanantur via, in profundioribus enim vulneribus incisus, fundum versus primaria, in superficie vero, secundaria fieri potest conglutinationis. Quæ vero ad alterum genus pertinet, primaria sæpius esse solet Inflammatio; nam si partium contiguarum utraque (a) sit Inflammata, repente plerumque partes glutinantur adjacentes, nisi, aut benigna resolutione, aut suppuratione, id interrumpatur naturæ negotium. Tertii denique generis, ut alia

D

ta.

(a) In multis sane sectionibus, hominum morbis pectoris extinctorum, quas nobis fuit occasio instituendi, constans

faceamus, tristissimum vidimus exemplum in homine, qui ex vehementi incendio, semimortuus fere elapsus, pessimis vexatus erat per totam superiorem corporis partem diffusis quasi ambustionis reliquiis, ita ut, cum omni destitutus esset artis auxilio, multas cogeretur pati miserias, antequam tantum sanari posset vitium, validæ quamvis naturæ ope; quæ tamen impedire non potuit, quominus omnes in utraque manu coalescerent digiti.

§. IX.

Conglutinantis autem Inflammationis adminicula quædam sunt omnibus ejus speciebus communia, quædam propria, seorsim jam exponenda. Illorum pleraque a generali Inflammationis Historia colligi possunt; cujusmodi sunt corpus sanum, non valde irritabile, nec nimis laxum (a), sanguis bonus, magnaque lymphaticæ partis portione refertus, sed non copiosa tamen, si detrahatur, tectus crusta, quippe quæ & tensionem systematis arteriosi & vehementiorem indicat febrem aut suppurationi aut Gangrænæ producendis faventiores. Ab ipsa quoque Inflammationis natura patet, neque tumorem, neque dolorem, tensionemve majorem huic ejus speciei prodesse, utpote qui vehementio-

rem

---

id observavimus phænomenon, quod ubi concretiones, inter membranam pulmones tegentem, pleuramque, reperiuntur, vestigia Inflammationis in utraque conspeximus superficie; at ubi alterutra tantum eo vicio correpta videbatur, nulla aderat concretio, sed vel solæ maculæ Inflammatoriæ vel etjam coagulata materia exhalans.

(a) Dixit quidem III. VAN SVIETEN (l. c. p. 48.) vulnus in corpore laxo statim coalescere; hoc autem, relatione tantum facta ad rigida corpora, esse propositum, facile ex sequentibus apparet, præterquam quod multis comprobatum est exemplis, vulnera Hydropicorum difficillima esse sanatu, sanissimorum autem hominum citissime coalescere,

rem ostendunt stimulum, majoresque tam arteriolarum venularumque, quam systematis absorbentis turbas, quam ut debita fieri possit materiæ plallicæ secretio. Quod sedem porro attinget, scire licet, ejus quoque diversam rationem, variam habere ad Inflammationem Conglutinantem promovendam efficaciam; nam partes, ex laxiori *cellulosa* contextæ, aut vulneratæ, aut ulceratæ, multo & citius & facilius sanantur, quam quæ ex stipatiore constant *cellulosa*. Deinde aliud quoque indicandum esse judicavimus conglutinationis auxilium, impeditum nempe aëris ambientis accessum, quod quidem adeo necessarium esse requisitum, ut, nisi is præcaveatur, neque in sanissimo homine succedere possit conglutinatio, ceu omnes omnium temporum docuerunt & Medici & Chirurgi. Propriis vero subsidiis diversæ promoventur Conglutinationis species. In vulneribus nempe recentibus, ad promovendam primariam conglutinationem, duobus inprimis singularibus opus est requisitis, primum ut scilicet coërceatur sanguinis profluvium, deinde ut adnectantur quam proxime labia vulneris. Illud quidem melius fit naturæ quam adstringentium ope, nisi valde copiosa fuerit sanguinis profusio; illud enim optime vehementiam prævertit Inflammationis, hoc vero auget plerumque. Adnecti autem debent labia, partim ut aëris arceatur accessus, partim ut rudimenta novæ carnis, *vis formativæ* ope propulstantia, mutuo contactu citius concrevant. In partibus autem membranosis, ut coalescant, nihil fere aliud desideratur, quam ut reciproca sit Inflammatio, contactus mutuus, atque Inflammatio moderata. Et in locis suppuratis vel excoriatis, præter communia auxilia, necessaria quam maxime est immixtio secretionis puris, utpote quod ad conglutinationem indirecte tantum contribuat.

§. X.

In obstaculis hujus naturæ negotii describendis, breviores esse jam licet, quoniam per se patet, eadem adminiculis

semper esse contraria; ea tamen vel addere vel repetere lubet, quæ ad rem nostram amplius explicandam aliquid conferre videntur. Scire itaque licet, in genere omnia heterogenea, conglutinationem quam maxime impedire, vel quia mechanica actione corpora a se invicem separent, vel, quod quidem majoris est momenti, quia stimuli instar Inflammationem præter modum augeant. Parvi autem refert, cujus ea fuerint indolis, sive foras acquisita admotaque, sive intus per compagem ipsius corporis destructam comparata; nam frequens probavit experientia, grumos sanguinis coagulati (a), spinasque ossium fractorum, eadem ratione nervorum fibrillas vellicare ac globuli sclopetarii, festuæ cet. Accidere autem potest interdum, ut corpora valde obtusa, qualia sunt mox dicti globuli, vel partes hebetiori sensu præditas penetrantia, vel alio quodam felici fato directa, Inflammationem excitent Conglutinantem, cujus subsidio, membrana involvuntur tenaciter adhærente, ita ut per totam vitam in corpore manere possint (b). Peculiariorum porro vulneribus obijci possunt obstacula; ejusmodi sunt sectiones transversæ fibrarum muscularium, magna partium jactura, quam *deperditionem substantiæ* appellant Chirurghi, læ-

---

(a) Patet quidem ex his, nos opinioni *Cl. MOORE* minime assentiri, qui statuit (l. c. p. 18.) strata bina sanguinis extravasati, vulnerum parietibus interposita, optima fieri partium divisarum ligamenta. Nam præterquam quod, omni licet adhibita attentione, numquam potuimus in vulneribus ea deprehendere strata, omnes quoque pronuntiarunt Chirurghi, sanguinem extravasatum, corporum heterogeneorum more agere, ideoque magis stimulare, quam ut Inflammatio Conglutinans iusta procedere posset lenitudine.

(b) *A. G. RICHTERS Anfangs Gründe der Wundarzneyk.*
l. c. p. 198.

læsiones articularum viscerumque continuo motu agitatorum, amplæque lacerationes partium membranarum (c), alia ut taceamus. Ratio vero horum obstaculorum pendet, aut a majore, qui ea subsequitur, stimulo, aut a magis compositi cujusdam instrumenti viscerisve turbato officio. Quod quidem ideo observandum est, ut circumspicte ducta indicatione rite agat Chirurgus, quod erga ejusmodi obstacula agere, ars jubeat salutaris. Cum suppuratione demum conjunctas læsiones, conglutinari quoque posse, jam dictum est & quotidiana fere experientia comprobatum; attamen obscurum videtur, utrum ambæ Inflammationis species, Conglutinans nimirum & Suppurans, in uno eodemque loco simul adesse possunt. Cl. quidem Moore diversam adeo esse harum Inflammationum rationem credidit, ut diversa hac via repletionem fieri cavitatum, præter naturam scilicet ortarum, tanquam res omnino distinctas proponeret. Nobis autem impossibile visum fuit, ullas læsiones per suppurationem directe sanari, siquidem hæc ea tantum ratione sanationem promovet, qua aeris violentiam impediat, quaque vehementiam Inflammationis mitiget ut debita secerni possit materia plastica, & Conglutitioni & regenerationi carniū deperditarum producendæ aptissima. Hoc autem facile comprobari putavimus, non tantum vulnerum profundius incisorum, sed etjam aliarum graviorum suppurationum attenta inspectione. Illa quidem a fundo mox experiuntur beneficam Inflammationem Conglutinantem, eadem ra-

D 3

tio-

(c) Vehementer inter Chirurgos hanc ob causam agitata erat quæstio, an vulnera integumentorum capitis cum magna eorum dilaceratione atque detractione, absque præcisione lacerarum partium sanari possint? quod tamen fieri, si debita adhibeatur medendi ratio, & experientia probatissima & argumentis validissimis summus nostri ævi Chirurgus probavit PERC. POTT (*Chirurgical Works* p. 6. *sqq.*)

tionem versus superficiem processuram, qua ejus loci Inflammatio Suppurans nimiam tensionem irritationemque mitiget, si debita scilicet tantum adhibita fuerit deligatio. In aliis rursus suppurationibus, sive post abscessus, sive etjam aliis ex causis obortis, facile quisque experiri potest, omnia ea conglutinationem impedire ac retardare, quæ suppurationem augment, ea vero promovere sanationem, quæ secretionem puris ita temperant, ut hoc idonea præditum qualitate, atque exigua tantum adfluens copia, in teneris unctum carnibus earum promoveat regenerationem. Casus quem Cel. nobiscum communicavit Præses, adeo hanc rem nobis probavit, ut nihil oblit quominus ejus recensionem B. L. haud displicituram fore speremus. Erat igitur miles quidam pedestris, vehementi 25 dierum febre correptus biliosa, in Nosocomium militare Aboënsē die 23. Septembris mox præterlapsi anni receptus, imbecillimus quidem, attamen mentis suæ compos. In collo observabatur a latere dextro, (materia videlicet febrili per metastasin huc delata,) tumor œdematosus obicure fluctuans, indolensque & multis maculis nigris inspersus; pulsus celerimus ac debilissimus. Ex quibus facile colligebatur Gangrænæ instantis prognosis. Quæ sequentibus quoque diebus distinctioribus sese manifestabat signis, adhibita quamvis interiore largissima Cort. Per. copia. Profundis igitur incisionibus, repetitisque fomentationibus, progressus ejus reprimere erat tentatum. Quod quidem repetitis vicibus iteratum, neque interno interea Corticis usu assiduo neglecto, eum habebat successum, ut variis quamvis interrumpentibus gravibus accidentiis, exacto mense, omne gangrænosum esset separatum, viresque aliquantulum restauratæ. Ex orci igitur faucibus hunc miserum eripiendi aliqua erat spes, quamvis lenta jam vexabatur febre, benefica tamen Corticis ope, postea sensim repressa. Ampla autem erat plaga, utpote quæ a secunda vertebra supremæ contigui ossis sterni portione, supra mediam colli partem, omnem exederat *cellulosam* non tantum sub.

subcutaneam, sed etiam intermusculaream, ita ut melius quam Anatomica arte denudati cernerentur Musculi Colli. Deinde vero nova propullulante carne, repleti ubique coeperat ulcus, atque cicatrice sensim obduci, excepto ad marginem anteriorem sinu non adeo exiguo, qui tumidus ac Inflammatus magnam quotidie exstillabat bonæ quidem notæ puris copiam, nulla tamen nova interea prorumpente carne; donec post repetitas tandem incisiones debitaque adhibita artis subsidia, sensim mitigabatur Inflammatio, conglutinationi melius accommodata. Posthac demum in dies grave hocce sanabatur vitium, ita ut 1mo Februarii hujus anni relinquere tandem posset Nosocomium, postquam suo satis probasset exemplo, puris secretionem, tamquam subsidio tantum secundario, Naturam ad læsionum sanationem uti, intra iustas eapropter limites merito cohibenda.

§. XI.

Jam vero paucis ulterius esse investigandum duximus, cujus naturæ sit materia conglutinationi partium, aut præter naturam disjunctarum, aut non præposere disjunctarum, promovendæ apta, quæve, ea commutetur ratione, ut hoc perficiatur negotium. Difficilis quidem hæc est quæstio; attamen si ea, quæ jam allata sunt, cum recentissimorum Cel. Virorum Michaëlis, Arneimanni, Murrayi jun. (in propriis de hoc argumento editis libellis), & Fontanæ (a) factis periculis conferantur: jam non adeo obscuram eam esse considerandam haud gratis putavimus. De primo quæstionis momento, in §. hujus operis 4. jam notam quidem interposuimus opinionem; cum autem instituti postea illustratio, ut varia ejus sparsim præposita sunt argumenta, eadem, rei melius explicandæ gratia, una committere lubet. Si igitur vel eam consideremus dispositionem corporis, quæ vel conglutinationi vel regenerationi carnum maxime favet, vel alia ejus actionis adminicula, obstaculave spectemus; haud difficili concludere possumus negotio, partem sanguinis concretescibilem veram conglutinantis materiæ esse basin. Confirmatur præterea hoc ex indole ipsius humoris extravasati, quæ glutini adeo æquet, ut de simili ejus origine nemo possit dubitare. Ac extra omnem porro dubitationis aleam id per experimenta positum est Cel. Arneimanni, per recensionem tantum (b), quod valde dolemus, nobis cognita. At pars ista san-

gvi-

(a) *L. c. T. II. p. 203* & *sqq.*(b) *Gott. Anzeig. 1787. H. B. p. 1153.*

gvinis lymphatica per se quidem, vel qualis in detractio sanguine, a ceteris ejus separari potest partibus, haud idonea est, huic negotio peragendo; nam neque membrana Ruyschiana, arte producta, aut *Cellulosa* aut aliis corporis partibus adeo similis est, ut iisdem præditæ utæque essent dotibus, neque in sanguine in cavitates corporis extravasato, quamvis per moram separatur pars lymphatica, nulla tamen per se oboritur partium organicarum genesis. Unde facile quoque patet, vitalitatem sanguinis, a Plinio jam propositam, posteaque Harvejo aliisque Cl. Viris valde probatam, nuperrime vero a Cel. Blumenbach (c) refutatam, ad mera numerandam esse figmenta. Sed requiritur, quod satis jam probatum esse existimamus, moderata quædam Inflammatio, cujus ope vasa protrudantur minutissima & ad singularem materię hujus plasticę secretionem disponantur. Hæc eadem materia plastica, rudimenta partibus corporis destructis vel deperditis restituendis, tanto uberiora præbent rudimenta, quanto testibus Physiologis ea sit succi nutritii ditior. Ut vero hæc materia, hucusque inorganica, restaurando corpori fiat idonea, agente ipsa Inflammatione lenissima, vis intendatur *formativa* necesse est; quæ particule istius materię mox ita disponuntur ac diriguntur, ut indices crescant *cellulosæ* lamellulæ ac fibrillæ, cujusque, ope omnis generis vascula, fibræ carnes & osses, ac ipsi quoque, nervi pro ratione structuræ partis læsæ, extendantur ac prolongantur. Prima autem ista carnis regeneratæ stamina ex mera conflare *cellulosa*, ita probarunt ab initio §. jam nominati Viri, ut nullum de ea re amplius superesse possit dubium. Apparet præter ea peculiaris ista Inflammationis Conglutinantis, ad generandam *cellulosam* proclivitas, ex numerosis, ut alios taceamus, a Cel. Lieutaud (d) allatis casibus præternaturalium concretionum.

§. XII.

Quæ superessent describenda Inflammationis Conglutinantis Symptomata, singula ex Historia Inflammationis generali, facillimo deduci possunt negotio; quamobrem iis supersedere debemus. In genere autem ad causas tam prædisponentes quam occasionales probe est respiciendum, quia a causa graviore semper expectandus sit gravior effectus. His demum attente pensitatis, haud minus difficulter colligi possunt indicationes curatorię. Neque oblivioni dari debet, quod, quamvis in læsionibus variis, Inflammationem hanc Conglutinantiem, ad custodiendam salutem humani generis, posuisse benefica videatur natura; in aliis tamen, eandem ad ejus perniciem eodem uti adminiculo. Medicum igitur oportet, efficacissimis artis subsidiis in priori casu naturæ opitulari, in posteriori vero resistere.

(c) Cfr. Gott. Anzeig. I. c. p. 172)

(d) Hist. Anat. Med. T. II. Lib. II.